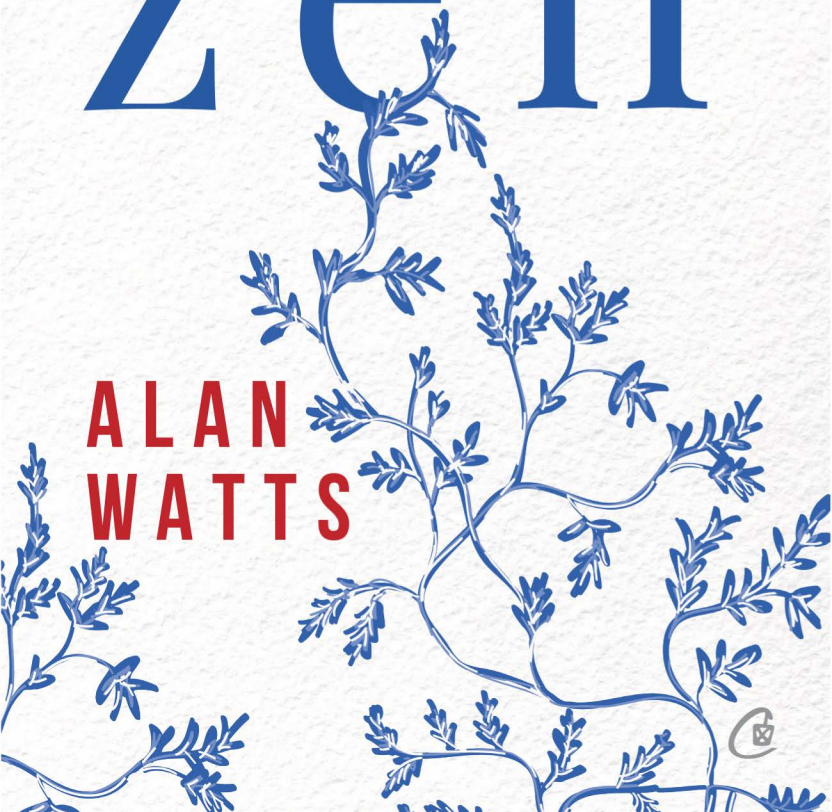

*Zenul este viața însăși inserată
în țesătura existenței cotidiene.*

THE NEW YORK TIMES

Z e n

**ALAN
WATTS**

INTRODUCERE

Nu există niciun lucru pe care oamenii să-l dorească mai mult decât viața – plinătatea vieții, Realitatea însăși. Într-o formă sau alta, ei încearcă să o posede prin toate mijloacele posibile, ca fericire, putere, bucurie, bogăție, percepție spirituală și chiar ca simplă existență de care se agață cu toată puterea, de teamă că le va fi luată. Dar un lucru

este sigur: cu cât încerci mai tare să posezi viața, cu atât îți scapă mai repede printre degete și cu atât îi înțelegi mai puțin misterul. Pentru că viața însăși, oricare ar fi ea, nu poate fi prinsă în nicio formă, fie că e vorba de materie, de emoție sau de gândire. În momentul în care încerci să o pui într-o formă fixă, o pierzi. Apa luată din pârâu nu mai este apă vie, pentru că încetează să mai curgă. La asta s-a referit Buddha când a spus că întreaga suferință umană este cauzată de *trishna*, sau pofta egoistă, pentru că *trishna* reprezintă încercarea de a țintui viața într-o anumită formă, mai ales în forma existenței personale. Omul nu poate să devină viu în cel mai deplin sens decât atunci când încetează să țintuiască viața, când își eliberează propria viață din strânsoarea posesivității, astfel încât aceasta să fie liberă și să fie ea însăși.

În practică, aproape toate religiile sunt încercări de a prinde misterul vieții, fie

printr-o formulă intelectuală, fie printr-o experiență emoțională. Indiferent de locul în care se găsește, o religie superioară implică descoperirea faptului că acest lucru nu poate fi realizat. Așadar, omul nu trebuie să se mai agațe temător de viață sau de Dumnezeu, ci să-i permită să-l posede, așa cum, de fapt, o face tot timpul indiferent dacă știe asta sau nu. Budismul zen este un exemplu unic de acest tip de religie superioară. Deoarece cuvântul „zen“ indică exact acea stare spirituală plină de viață și lipsită de posedare, este cu adevărat imposibil să definim zenul. Cu toate acestea, zenul are o istorie filozofică și religioasă prin intermediul căreia putem să ajungem la o anumită idee despre sensul său.

Zenul a apărut pentru prima dată în China, ca formă distinctă a budismului, reprezentând versiunea chineză specifică a genului de budism care, potrivit tradiției, a fost adus din India de înțeleptul Bodhidharma

în jurul anului 527 d.H. Budismul lui Bodhidharma era o variantă a Școlii Mahayana, budismul din nordul Indiei, care se distinge de Hinayana, sau Școala Budistă de Sud, predominantă în prezent în Sri Lanka, Myanmar și Thailanda. Cea din urmă este întemeiată pe învățăturile lui Buddha păstrate în scripturile limbii pali, în vreme ce prima recunoaște, pe lângă acestea, și anumite scripturi sanscrite datate mai târziu, cu un caracter profund metafizic.

Varianta ramurii Mahayana propusă de Bodhidharma a primit numele de budism Dhyana, căruia i se spune *Ch'an* în chineză și *Zen* în japoneză. Deși cel mai apropiat echivalent al lui Dhyana este „contempla-reă“, acest termen a dobândit o conotație statică și chiar imaginară, destul de străină de Dhyana. Dhyana, Ch'an sau Zen înseamnă o percepție nemijlocită asupra naturii Realității sau a vieții. În China, budismul Dhyana a fost puternic influențat de taoism

și de confucianism, iar sub călăuzirea mentalității practice a chinezilor, în secolul al VII-lea a devenit zenul pe care îl cunoaștem în prezent. Dezvoltarea acestei forme chineze distincte de Dhyana a fost în mare parte opera lui Hui-neng (sau Wei-lang), autorul unuia dintre cele mai reprezentative texte, *Tan-ching*, sau *Platform Sutra*. Din 713, când a murit Hui-neng, până la sfârșitul secolului al XIII-lea, zenul s-a dezvoltat pe scară largă în China și a avut un efect profund asupra tuturor ramurilor artei și culturii. În 1191, a fost adus de către Ei-sai în Japonia, unde poate fi întâlnit și în prezent în cea mai viguroasă formă și unde, la fel, a avut un efect extrem de puternic asupra culturii naționale.*

* O relatare oarecum diferită despre apariția zenului în China este cea a lui Hu Shih în „The Development of Zen Buddhism in China“, în *Chinese Political and Social Review*, vol. 15, nr. 4, ianuarie 1932. El consideră că la originea zenului

Pe scurt, zen ar fi apărut în următorul fel. Gautama Siddhartha a devenit Buddha, Cel Iluminat, ca rezultat al unei experiențe spirituale profunde, al cunoașterii nemijlocite a Realității, la care a ajuns în timp ce medita sub celebrul arbore Bodhi de lângă Gaya, din nordul Indiei. Fiind inefabilă, această cunoaștere nu a putut fi niciodată exprimată în cuvinte. Toate învățăturile prin viu grai ale lui Buddha au fost doar o indicare sau o sugerare a naturii acesteia, o simplă unealtă (*upaya*) care să-i ajute pe cei aflați pe calea

stă Tao-seng (m. 434), discipol al unei școli de interpreți taoiști de yoga ai cărei reprezentanți sunt Hui-yuan (m. 416) și Tao-an (m. 385). Potrivit lui Hu Shih, Bodhidharma ar fi ajuns în Canton încă din 470, dar școala Dhyana a lui Tao-seng era deja înființată. Această expunere apare în urma celei a lui Suzuki din *Essays in Zen Buddhism*, vol. 1, însă în prezent nu există suficiente lucrări care să le permită discipolilor occidentali să aleagă între Suzuki și Hu Shih. Relatarea lui Suzuki respectă versiunea oficială a școlii zen. (*N. a.*)

trezirii spirituale să ajungă la revelație. Însă cunoașterea a fost transmisă direct și pe căi misterioase către Mahakasyapa, principala discipol al lui Buddha, într-un moment în care, în loc să țină o predică, Buddha a stat în tăcere înaintea discipolilor săi, cu o floare în mână. Toți au fost derutați, cu excepția lui Mahakasyapa, al cărui zâmbet plin de înțelegere a adus aprecierea maestrului său: „Am cea mai prețioasă comoară, spirituală și de dincolo de această lume, pe care ți-o înmânez în acest moment, venerabile Mahakasyapa!“ Tradiția spune că aceste cunoștințe au fost transmise mai departe, printr-o serie de patriarhi, de la Mahakasyapa către Bodhidharma, care le-a adus în China, unde au continuat să fie transmise de la un învățător la altul. Deoarece această cunoaștere nu poate fi scrisă niciodată, zenul nu se bazează pe scripturi, chiar dacă le poate folosi ca unelte. Cuvintele nu o pot transmite, la fel

cum unui orb nu-i pot fi descrise culorile.
Așadar, zenul poate fi rezumat astfel:

O transmitere specială (a unor revela-
ții) în afara scripturilor;
Nu depinde de cuvinte și de litere;
Țintește în sufletul omului;
Aruncă o privire în adevărata natură
a omului.

Totuși, pentru a înțelege suficient de bine
zenul, trebuie să conștientizăm că este
rodul și sinteza celor mai importante ten-
dințe atât din religia indiană, cât și din cea
chineză.

FUNDAMENTUL DIN RELIGIA INDIANĂ

Religia indiană a fost dintotdeauna caracterizată de căutarea „acelui lucru Unic, pe care dacă îl știm, le vom ști pe toate“. În *Upanișade*, acest „lucru Unic“ se numește Brahman, Realitatea absolută a universului dincolo de orice opoziție. Toate lucrurile și experiențele obișnuite au o opoziție; viața se opune morții, plăcerea se opune durerii, bucuria întristării, lumina întunericului.

Aceste opoziții sunt necesare una alteia, astfel încât viața să fie întotdeauna limitată de moarte, iar bucuria de întristare. Dar Realitatea însăși nu are nicio opoziție; este *advaita*, nonduală, iar sufletul omului se eliberează de moarte și de durere doar atunci când își conștientizează identificarea cu Realitatea. Pentru că învățătura *Upanișadelor* ne spune că Brahman este adevărata natură a noastră și a tuturor lucrurilor. A nu înțelege acest lucru înseamnă ignoranță (*avidya*) și nefericire, iar a-l ști înseamnă cunoaștere adevărată (*vidya*) și o fericire transcendentală care este eternă, deoarece, ciudat lucru, nici ea nu are opoziție. Astfel, religia *Upanișadelor* a fost într-o oarecare măsură monistă, fiind bazată pe credința că toate formele și obiectele sunt de fapt manifestări ale Absolutului Unic.

Și budismul indian primitiv a căutat această Realitate, dar modul de abordare a fost pur psihologic. Buddha a simțit că acea